

Resultatdel från workshops med gymnasieelever kring regional utvecklingsstrategi

I arbetet med revidering av regional utvecklingsstrategi för Kalmar län genomfördes under hösten 2024 workshops med gymnasieelever. Drygt 200 elever deltog i workshops. Eleverna gick på Stagneliusskolan i Kalmar, Åkrahällskolan i Nybro, Vilhelm Mobergsgymnasiet i Emmaboda, Oscarsgymnasiet i Oskarshamn och Västerviks gymnasium i Västervik.

Det här dokumentet är en övergripande beskrivning av det som kom fram i diskussionerna, vid sammanlagt åtta workshops. Avslutningsvis finns också reflektioner, utifrån det som eleverna lyft i diskussionerna.

Om du har frågor kring dokumentets innehåll, kontakta William Wirsén, william.wirsén@regionkalmar.se.

Bakgrund

Syftet med att genomföra workshops med gymnasieelever var att eleverna som deltog skulle ges möjlighet till inflytande inför revideringen av den regionala utvecklingsstrategin. I det förberedande arbetet togs två mål fram:

- Att elever som deltar får kunskaper om demokrati och vilka möjligheter och vägar som finns att påverka den regionala utvecklingen.
- Att elevernas input samlas som ett underlag inför beslut om den regionala utvecklingsstrategin.

Det första målet kopplar an till mål i skolans kursplan för samhällskunskap. Det andra målet till Barnkonventionen, där artikel 12 säger att barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Barnkonventionen säger också att som barn räknas varje människa under 18 år. Eleverna som deltagit i en workshop, med några få undantag, har varit under 18 år.

Inför workshops

Vid terminsstart skickades ett material ut till lärarna, som kunde användas som stöd till förberedelser inför workshoppen. Materialet bestod av en obligatorisk del, alltså förberedelser som var ett minimum för att eleverna skulle kunna delta i workshoppen på ett bra sätt. Den andra delen var en valfri fördjupning. I varje del fanns information och förslag på diskussionsfrågor som kunde lyftas i undervisningen.

Den obligatoriska delen innehöll:

- Beskrivning av hur workshopen skulle gå till samt syfte och mål med den.
- Beskrivning av hur elevernas input skulle tas vidare i ett nästa steg och vilken typ av input som kan tas vidare i arbetet med revideringen av regional utvecklingsstrategi.
- Lite om vad delaktighet och inflytande är och varför det är viktigt.
- Beskrivning av vad ett län, en region och vad Region Kalmar län är.
- Beskrivning av vad regional utveckling, regional utvecklingsförvaltning och regional utvecklingsnämnd är.
- Beskrivning av vad en regional utvecklingsstrategi är, vad den innehåller och hur den tas fram.
- Beskrivning av målområdet "God miljö för barn och unga" i den nuvarande regionala utvecklingsstrategin för Kalmar län.
- Beskrivning, utifrån statistik som finns, hur barn och unga i Kalmar län har det.

Den fördjupande delen innehöll följande:

- Introduktion till Barnkonventionen och Agenda 2030.
- Beskrivning av övriga tre målområden i den nuvarande regionala utvecklingsstrategin för Kalmar län.
- Beskrivning av möjliga framtidsbilder för Kalmar län.

Upplägg på workshops

Tiden för varje workshop anpassades efter elevernas schema och kunde variera mellan 60-90 minuter. I inledningen kopplades det an till det förberedande materialet. Bland annat genom att lyfta frågor som exempelvis varför det behövs en regional utvecklingsstrategi och om det var siffror i statistiken som förvånat eleverna.

Efter en gemensam inledning i klassrummet delades eleverna in i mindre grupper för diskussion. Utgångspunkt i diskussionen var frågan: Vad behövs för att barn och unga ska få möjlighet till god hälsa och sunda levnadsvanor? Diskussionen leddes av en person som arbetar på regional utvecklingsförvaltning, samma person gjorde även anteckningar från diskussionen. Som stöd i dokumentationen fanns också post it-lappar som eleverna skrivit inledningsvis under diskussionen.

Efter diskussionen i mindre grupper var det en gemensam avslutning i klassrummet. Där gjordes en kort sammanfattning från varje gruppdiskussion och eleverna fick information om vad som skulle hända i nästa steg.

Efter workshops

Återkoppling till eleverna planerades i två steg. Första steget var 1-2 veckor efter workshopen, då eleverna fick en skriftlig sammanfattning av vad som hade lyfts under diskussionerna på den skolan. Här gavs eleverna möjlighet att återkoppla på

sammanfattningen, för att se om det fanns något som saknades i anteckningarna och som eleverna ville skulle stå med.

Återkoppling i det andra steget sker utifrån den här resultatdelen. Eleverna kommer få en muntlig återkoppling utifrån resultatdelen och hur innehållet kommer tas vidare.

Mönster från diskussionerna

När vi gått igenom våra anteckningar från diskussionerna, har vi försökt att hitta svar på den första frågan som ställdes i diskussionen: Vad behövs för att barn och unga ska få möjlighet till god hälsa och sunda levnadsvanor?

I det som eleverna berättade för oss har vi identifierat en rad olika mönster som vi presenterar i det här avsnittet.

- Rik fritid och rikt föreningsliv.
- Fler sociala platser.
- Aktiv och meningsfull fritid.
- Tillgänglig kollektivtrafik.
- Social trygghet.
- Ekonomisk trygghet.
- Trygga hemförhållanden.
- Bra och trygg skolgång.
- God hälso- och sjukvård.
- En attraktiv plats att leva på.
- Framtidsmöjligheter.

I det här avsnittet har vi valt att lyfta mönster som på ett eller annat sätt berör den regionala utvecklingsstrategin. Vi har därför inte tagit med sådant som visserligen varit mönster, men som inte berör strategin. Exempel på det kan vara schemaläggning i skolan, bättre förutsättningar för att ta körkort samt att höja barn- och studiebidrag.

Det finns också sådant som kommit fram som mönster, men där vi haft svårt att hitta gemensamma övergripande rubriker som kan stämma överens. Bland annat har det handlat om integration. Att personer som kommer till Sverige snabbt får möjlighet att lära sig svenska, särskilt föräldrar med yngre barn. Eleverna har också betonat vikten av att få utveckla sitt modersmål, om det är ett annat språk än svenska. Vilket bland annat enligt eleverna handlar om att få känna tillhörighet och få kontakt med sina rötter. Eleverna lyfter också att det är viktigt att känna tillhörighet till det land du kommit till.

Något som eleverna också lyft i diskussionerna är att det krävs insatser för att motverka kriminalitet bland unga. Förslag på insatser som nämnts har bland annat varit olika sorters workshops, aktiva fritidsgårdar och att stärka ett positivt beteende hos unga. Många lyfter också vikten av goda vuxna förebilder.

Rik fritid och rikt föreningsliv

Det mest framträdande mönstret i diskussionerna är att eleverna önskar en rik fritid och rikt föreningsliv. En fritid som är aktiv och meningsfull. En elev säger att "det finns ingenting att göra". Flera är inne på samma spår. Att det finns aktiviteter för yngre barn och för vuxna, men inte så mycket för deras ålder. Om det inte handlar om idrottsaktiviteter, för det finns det oftast.

Eleverna lyfter vikten av att det finns tillgång till olika fritidsaktiviteter, att det kan handla om att du ska röra dig fysiskt, att du lär dig någonting eller att du gör någonting kreativt. Det är viktigt att det finns någonting som lockar flera intressen och att det finns möjlighet att bevara sina intressen, även när du blir äldre.

Eleverna säger att det ska finnas saker att göra oavsett var du bor, det ska exempelvis inte vara så stor skillnad mellan utbudet i en centralort och utanför. Du ska också ha möjlighet till fritidsaktiviteter oavsett vad du har för förutsättningar. Det kan exempelvis vara ekonomiska förutsättningar eller att du har ett funktionshinder. Och det ska vara samma förutsättningar för tjejer och killar. Elever berättar exempelvis att det ibland finns fler möjligheter för killar att utöva en idrott i högre ålder, än vad det finns för tjejer. Så borde det inte vara, menar eleverna.

Att få möjlighet som yngre att testa olika sporter ser eleverna som någonting positivt. Att du helt enkelt inte ska behöva välja en sport i låg ålder för att sen satsa på den, det ska i stället finnas valmöjligheter. Dessutom kan det vara svårt att testa en ny sport som äldre, upplevelsen kan ibland vara att du ska välja en sport i yngre ålder och sedan hålla dig till den. Dessutom kanske inte alla vill satsa på någon sport, utan kanske bara utöva en sport på kul. På så vis är det viktigt att det finns idrottsaktiviteter med olika svårighetsgrader, någonting som passar alla.

Att röra sig fysiskt på fritiden förknippas ofta med en lagidrott. Men det kan också handla om att det finns tillgång till gym, sporthallar, naturområden och badplatser. Att kunna röra sig i skogen, exempelvis för att springa längs ett elljusspår, ses också som en möjlighet.

Eleverna säger att fritidsaktiviteter behöver inte bara finnas, de behöver också uppmuntras. Det är viktigt att sprida kunskap om vikten av rörelse, så att du förstår att det är viktigt att du rör på dig. Därför kan det vara bra att sprida kunskap om folkhälsa rent generellt, exempelvis kring bra kosthållning.

Att vara delaktig i en förening ser eleverna som en social grej, eftersom det exempelvis gör att du tränar upp din sociala förmåga. En förening gör att du får uppleva en gemenskap i ett gemensamt intresse. Att få tillgång till ett sådant sammanhang på fritiden kan också skapa en trygghet.

Fler sociala platser

Många elever uttrycker att det saknas mötesplatser som är anpassade till deras ålder. Det är något som lyfts fram i diskussionerna, att det ska finnas platser att ses och hänga på. Fritidsgårdar lyfts fram som ett exempel. En fritidsgård kan bidra till ett mer socialt liv, menar många. Det kan vara en plats där du hänger med kompisar, men också hittar nya. Fritidsgården kan vara en trygg miljö för gemenskap och där du får kontakt med trygga vuxna utanför skoltid. Det är också bra att du får möjlighet att umgås med olika personer, som du kanske inte hade träffat annars. I en av gruppdiskussionerna uttrycker eleverna det som att det kan bidra till att samhället inte blir så polariserat, om vi umgås bredare. En elev säger: "Man kan ha det bra hemma, men det är viktigt att komma i väg."

En fritidsgård behöver heller inte vara en statisk plats, det skulle kunna handla om en mobil fritidsgård. Och det finns också andra möjligheter till mötesplatser menar eleverna. Exempelvis skulle det kunna finnas lokaler som ungdomar själva kan hyra, på så vis skulle de kunna styra upp någonting på egen hand.

Aktiv och meningsfull fritid

Eleverna lyfter vikten av en aktiv och meningsfull fritid. Det är viktigt att det finns kul saker att göra på fritiden, både sociala och fysiska aktiviteter. Det främjar både den psykiska och fysiska hälsan. Det kan handla om att det finns både idrott- och kulturaktiviteter. Flera menar att det saknas kulturaktiviteter för deras ålder. Ett bredare konsertutbud lyfts bland annat upp som något önskvärt.

När det handlar om en aktiv och meningsfull fritid tycker eleverna att det är viktigt att det finns någonting för alla. Oavsett var du bor i länet, vilka ekonomiska möjligheter du har eller hur gammal du är. Möjlighet till gratis eller billigare kollektivtrafik kan skapa möjligheter för fler till en aktiv fritid. Men för att det ska uppfylla sitt syfte, gäller det också att det finns en tidtabell som gör att du kan ta dig till en aktivitet och sedan hem igen.

Tillgänglig kollektivtrafik

I diskussionerna lyfter eleverna vikten av en tillgänglig kollektivtrafik som är anpassad för alla. Exempelvis om du har ett funktionshinder ska du ha samma möjlighet att ta dig kollektivt, som någon som inte har ett funktionshinder.

Det är viktigt att avgångarna är täta, både i stan och på landsbygder. Det gäller på vardagar, helger och på skollov. "Jag kan inte ens ta mig till stan på helgerna", säger en elev. Flera elever berättar om liknande upplevelser och vikten av att kunna förflytta sig. En elev säger: "Om man bor utanför städer så är man nästan fast".

Det är viktigt att kollektivtrafiken håller tidtabellen, säger eleverna. Detta för att du ska kunna ta dig till skolan i tid och för att du ska komma hem i tid på kvällen. Många elever har erfarenheter av att vara beroende av kollektivtrafiken för att ta sig till och från skolan. Eleverna menar att kollektivtrafiken inte ska vara en avgörande faktor i exempelvis valet

av gymnasieprogram. Flera erfarenheter kring det lyfts i diskussionerna, nämligen elever som bytt skola eftersom pendlingen har varit för påfrestande och tidskrävande.

Att det finns möjlighet att ta sig kollektivt, på kvällar och helger, kan bidra till en aktiv fritid. En bra kollektivtrafik kan nämligen bidra till en känsla av självständighet, menar eleverna.

"Det finns ingen som kan köra mig", säger en elev. Flera andra elever är inne på samma spår. Att det för många förutsätter att det finns en vuxen som har möjlighet, både i tid och som har ekonomisk möjlighet, att skjutsa.

I relation till kollektivtrafiken pratar eleverna också om trygghet. Som handlar om att bussarna ska vara bra och busschauffören kör på ett bra sätt. Eleverna pratar om täta avgångar på kvällar och nätter, så att du slipper vänta länge. Täta hållplatser kan också bidra till trygghet, så att du inte behöver gå långt i mörker för att ta dig till eller från en hållplats.

Eleverna lyfter att billigare eller kostnadsfri kollektivtrafik för barn och unga skulle ge bättre möjligheter för många. Särskilt om du bor utanför en centralort och kan vara beroende av kollektivtrafiken för att vara aktiv på fritiden. Flera elever är inne på att det inte behöver vara något som gäller alltid, det kan exempelvis handla om resor på kvällar och lov. Eller ett gratis buskort under sommaren.

Bra förbindelser utanför länet är också viktigt, på så vis finns det större möjligheter att flytta till en annan ort och sedan komma hem för att hälsa på.

Social trygghet

Den sociala tryggheten lyfter eleverna fram som viktig, för att skapa en god miljö för barn och unga. Det kan handla om att du har sociala kontakter med trygga vuxna som du kan prata med. En elev säger att det kan handla om att "få känna att någon lyssnar". Exempelvis att det finns bra och stabila vuxna i skolan, som kan fånga upp ifall du har det svårt hemma. Det kan handla om att det finns vuxna på stan som skapar trygghet. Trygghetscoacher lyfts fram som ett exempel, både på stan och i skolan. En elev beskriver det som att det finns en trygghet i att ha "ett ansikte på någon att prata med".

En social trygghet kan också handla om att du har bra kompisar, som du känner att du kan lita på. Den tryggheten kan du exempelvis uppleva om du utövar en lagidrott och hamnar i en bra gemenskap.

Eleverna lyfter vikten av att känna sig trygg när du rör dig utanför hemmet. Du ska inte behöva vara rädd för att bli utsatt för ett brott eller behöva känna oro inför att bli misstänkt för brott som du inte begått. Det är viktigt att skapa trygga miljöer, det ska inte behöva finnas områden som upplevs som otrygga eller stökiga tycker eleverna. Alla ska kunna känna sig trygga med att vara ute på kvällen och känna sig trygga med att gå hem sent. Det ska inte vara skillnad på om du är tjej eller kille, alla ska få känna sig trygga. "Om man inte känner sig trygg kommer man inte vilja gå ut", säger en elev.

Närvarande poliser och vuxna på stan lyfts fram som exempel på hur trygghet kan skapas. Eleverna säger att poliser ska synas, finnas där när det behövs och arbeta förebyggande. Det är också viktigt med bra cykelvägar, med fungerande gatlysen och att gatlampor rent generellt finns så att du ska slippa ta dig hem i mörker.

Eleverna säger också att det är viktigt att vi försöker motverka en vi och dom-känsla i samhället. Att exempelvis blanda lägenhetshus och villor med varandra lyfts fram som ett bra exempel, att det kan bidra till att det blir en bättre blandning i en stad. Att vi bor nära varandra och lär om varandra, kan motverka en vi och dom-känsla och den gemenskapen kan öka känslan av trygghet.

Ekonomisk trygghet

Ekonomisk trygghet är viktig. "Man ska kunna köpa lite annat än det som inte är absolut nödvändigt", säger en elev. Utan ekonomisk trygghet menar många elever att det kan leda till psykisk ohälsa och det kan också bidra till att det uppstår konflikter i en familj.

I diskussionerna lyfts det också att om någon har det svårt ekonomiskt, exempelvis i en familj, då ska det finnas stöd att få.

Trygga hemförhållanden

Förutom den ekonomiska tryggheten i familjen, så pratar eleverna också generellt om trygga hemförhållanden. Ett tryggt hem är grunden för en god hälsa och en bra miljö. Att du har föräldrar som visar uppskattning och uppmuntran, att du har föräldrar du kan prata med, som stöttar dig, vägleder och uppfostrar dig till en bra medmänniska.

Något som kan skapa en otrygghet hemma, kan exempelvis vara en förälder som inte mår bra. En elev säger "man känner energin av en förälder som mår dåligt."

Bra och trygg skolgång

När eleverna pratar om utbildning och skolgång, lyfter de både vikten av att själva utbildningen är bra och att själva skolgången är det. "Man ska kunna komma till skolan utan klump i magen," säger en elev.

För att arbeta förebyggande och skapa en bra och trygg skolgång lyfter eleverna vikten av bra lärare, skolsköterskor, elevhälsa, kuratorer och studie- och yrkesvägledare. Flera säger att det är betydelsefullt med vuxna som finns att prata med i skolan. Att vuxna finns tillgängliga, är trygga, främjar en gemenskap och är engagerade. Skolan kan vara en möjliggörare för att fånga upp problem och hjälpa de som behöver stöd i livet i stort. Därför är det också viktigt att vuxna som arbetar i skolan har kunskap om psykisk ohälsa.

En bra skola ser till varje elevs förutsättningar och behov. Eleverna säger att det måste göras anpassningar för dem som är i behov av det. Det ska exempelvis inte behövas en diagnos för att en anpassning ska göras. "Alla elever kan inte ramas in på samma sätt", säger en elev.

Skolmaten lyfts fram i flera av diskussionerna. En bra skolmat som främjar både hälsan och skolresultaten. Bland annat lyfts det fram att det är viktigt att kunna äta sig mätt i skolan, eftersom inte alla får ett lagat mål mat hemma. Eleverna lyfter också att miljöpåverkan och näringsinnehåll är viktig i relation till skolmaten, men i grund och botten måste skolmaten också vara god.

Andra frågor som eleverna lyfter i relation till skolgången är att du ska kunna ta dig till och från skolan på ett bra och säkert sätt. Det kan handla om att gå, cykla eller åka kollektivt. Skolan ska vara en positiv miljö, det ska finnas en bra balans mellan skola och fritid och skolan ska vara helt kostnadsfri. Eleverna pratar också om att förskolan är viktig för att få en bra grund med sig från början. Och idrott i skolan borde göras till en folkhälsofråga.

Eleverna pratar om val av gymnasieskola, att det valet inte ska behöva påverkas av var du bor i länet eller dina ekonomiska förutsättningar. Att välja gymnasieskola handlar ibland inte om valet av linje, det kan också handla om att du väljer en skola där du trivs och känner dig trygg och hemma. Det är viktigt att det finns sådana skolor för alla.

God hälso- och sjukvård

En bra hälso- och sjukvård är grunden, eleverna lyfter det som viktigt både för dem själva och för deras anhöriga. Att veta att du och dina anhöriga får vård när ni behöver, det skapar trygghet.

Eleverna lyfter att det är viktigt att du blir tagen på allvar när du söker vård, att du får ett bra bemötande och att du får den hjälp du behöver inom rimlig tid. "De säger oftast ta en Alvedon och så blir det bra", säger en elev. Flera elever berättar om liknande händelser, där deras upplevelse varit att de inte blivit tagna på allvar när de sökt vård.

Eleverna lyfter även att åldersgränsen för gratis sjuk- och tandvård borde höjas. Om vi skulle bli ett tobaksfritt län skulle det bidra till en bättre folkhälsa. Och att det är viktigt att det finns vård, oavsett om du mår fysiskt eller psykiskt dåligt.

I en av gruppdiskussionerna pratar eleverna om hur viktig vårdpersonalen är. "Det är ju ett av de viktigaste yrkena. De om några borde ha bra lön", säger en elev.

En attraktiv plats att leva på

Den fysiska miljön runt dig, menar eleverna påverkar den goda miljön. "Man blir deppig av att se tomma lokaler i centrum", säger en elev. En annan säger: "Sen behöver hela staden en makeover, den är så ful."

Det finns också elever som lyfter skillnaden på hur en stad kan förändras, mellan vinter och sommar. "På sommaren får staden ett lyft. Det blir en helhetskänsla av att ha vattnet så nära", säger en elev.

För att det ska bli en attraktiv plats att leva på behövs affärer, restauranger, saker att göra på fritiden, platser att träffas på, bra skolor, snygga miljöer och varierade jobbmöjligheter menar eleverna. "Om man gör det här kanske man kan öka attraktiviteten

och folk kommer hit", säger en elev. När eleverna pratar om platser att träffas och hänga på lyfts bland annat snabbmatskedjor och caféer som exempel.

Eleverna lyfter att det är viktigt att lokala politiker lyssnar på de faktiska behov som finns. En elev säger: "Vi vill påverka kommunens utveckling, men det känns lite svårt."

I diskussionerna lyfts det också att det finns för få företag och att vi måste värna om egenföretagarna.

Framtidsmöjligheter

Goda framtidsmöjligheter menar eleverna främjar en god miljö här och nu, det skapar en trygghet. "Det minskar oron om man vet att man får jobb efteråt", säger en elev.

För att bidra till goda framtidsmöjligheter lyfts bland annat feriejobb fram, att det kan bidra till att du får med dig bra erfarenheter framåt. Att få möjlighet till praktik under skoltiden är betydelsefullt, det handlar om att du ska få med dig erfarenheter och enklare kan skapa dig en uppfattning om vad du vill jobba med i framtiden. Det handlar också om att ha någonting att göra, exempelvis på sommaren. "Har man ett kompisgäng där alla jobbar blir det mest att man ligger hemma en sommar", säger en elev.

Studie- och yrkesvägledare lyfts fram som viktiga. Att exempelvis få hjälp och råd kring vad du kan läsa vidare efter gymnasiet. Det är bra att få information om vilka utbildningar som finns, vilken behörighet som krävs för vilken utbildning och vilka utbildningar som finns i länet.

Att arbeta mer förberedande inför arbetslivet kan vara bra under gymnasiet. Exempelvis att du får lära dig var du kan söka efter lediga jobb och hur du skriver en jobbsökan.

Det är också viktigt att det finns möjlighet till jobb för alla, menar eleverna, oavsett vad du har för förutsättningar. Du kanske exempelvis inte vill läsa vidare efter gymnasiet eller har den möjligheten. Att det därför finns jobb som inte kräver någon särskild erfarenhet eller examen från högskola eller universitetet kan vara betydelsefullt för vissa.

Vad säger statistiken?

I det här avsnittet har vi tittat närmare på de mönster som vi sett i diskussionerna, utifrån statistik som finns att ta del av inom samma områden. Detta för att få en lite bredare bild och sätta diskussionerna med gymnasieeleverna i ett sammanhang.

Flera av de mönster som lyfts i diskussionerna har även belysts i ungdomsenkäten LUPP (2021) som samordnas av Kommunförbundet Kalmar län och i rapporten "Ungas rätt till en meningsfull fritid" (2020) av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF). LUPP (lokal uppföljning av ungdomspolitiken) är en enkätundersökning för regioner och kommuner som samlar in kunskap om hur barn i årskurs åtta och i årskurs två på gymnasiet har det, deras välbefinnande och trevnad på sin bostadsort.

MUCFs rapport beskriver bland annat hur mycket unga i åldrarna 16-25 år uppger att de engagerar sig i kultur, är medlemmar i en förening på fritiden och engagerar sig i idrott. Rapporten beskriver även utmaningar som kan uppstå när unga deltar i fritidsaktiviteter och hur fritidsaktiviteter kan kopplas till ungas psykiska hälsa. Utifrån dessa underlag kartläggs tankar och viljor som är gemensamma med det som kom upp i diskussionerna med gymnasieeleverna. Exempelvis nämns från båda håll föreningsliv, delaktighet samt ekonomisk och social trygghet.

Fritid och föreningsliv

Sett till fritid så visas det i LUPP att killar oftare än tjejer uppger att de har "ganska mycket" eller "väldigt mycket" att göra på fritiden. Tidigare mätningar har också visat skillnader mellan tjejer och killar. Mätningen 2021 visar de största skillnaderna hittills.

Fyra av fem killar i årskurs två upplever att de har "ganska mycket" eller "väldigt mycket" att göra på fritiden, vilket för tjejer är något lägre med tre av fem i årskurs två. MUCFs rapport (2020) visar på att cirka sex av tio unga upplever att de finns saker att göra på fritiden men att det som finns inte intresserar dem. Fyra av tio upplever att det finns saker att göra på fritiden, men att de inte har möjlighet att ta sig dit på grund av geografiska svårigheter. En av tre upplever att det finns möjligheter att göra saker på fritiden, men att det är för dyrt.

Utifrån LUPP är det framför allt killar och tjejer i årskurs åtta som är medlemmar i någon förening. Ungefär hälften svarar att de är medlemmar i någon typ av förening. Liknande andel beskrivs även av MUCF (2020) där sex av tio i åldrarna 16-25 år är medlemmar i en förening.

I LUPP beskrivs också att tjejer på gymnasiet tenderar att ha ett betydligt lägre föreningsmedlemskap jämfört med killar. Likaså finns det en tydligt nedåtgående trend när det gäller medlemskap i föreningar. Mellan LUPP 2018 och LUPP 2021 har andelen tjejer som är medlemmar i en förening minskat med sex procentenheter. Även om det inte finns några väsentliga skillnader mellan tjejer och killar när det gäller föreningsmedlemskap, är det fler killar än tjejer som är medlemmar i en förening i årskurs två på gymnasiet. Det minskade medlemskapet i föreningar innebär däremot inte att ungdomar väljer bort att idrotta. Till exempel påpekar MUCF (2020) att andelen unga som idrottar utanför en förening har ökat sedan 2007 och 2020 idrottade två av tre unga utanför en förening varje vecka.

Ett annat sätt att mäta föreningsengagemang är genom deltagartillfällen. Deltagartillfällen innefattas av den totala summan av närvarande deltagare på en aktivitet som registreras till Riksidrottsförbundet för lokalt aktivitetsstöd (LOK-stöd). Antal deltagartillfällen har minskat något sedan 2019 och Kalmar län ligger under rikets snitt bland personer mellan 13-20 år. Trenden är relativt lika som i riket där antalet deltagartillfällen per invånare minskat efter 2019 och legat på ungefär samma nivå sedan 2020. Skillnaden mellan tjejer

och killar är ganska stor, där killar i regel deltar i idrottsaktiviteter i större utsträckning än tjejer. Sedan 2020 har killars deltagande ökat medan det för tjejer minskat (Riksidrottsförbundet, 2023).

Delaktighet och inflytande

I LUPP benämns delaktighet och inflytande som viktiga aspekter för barn. Delaktighet och inflytande kan handla om att få vara med och ta beslut i regionala-, kommunala-, skol- eller personliga sammanhang. Detta framförs av barn både i diskussioner vid höstens workshops och utifrån LUPP. Frågan om delaktighet och inflytande är något som är viktigt på flera nivåer i samhället och är kopplat till problem eller möjligheter på samtliga nivåer:

- I regionala sammanhang kan det till exempel handla om ett yrkande till gratis kollektivtrafik
- i kommunala om ett större bidrag till föreningar
- i skolan om en mer varierad skolmat och
- i det personliga livet om vilken utbildning man ska välja.

Trygghet

Något som genomsyrade diskussionerna med gymnasieeleverna var trygghet, vare sig det handlade om social eller ekonomisk trygghet. Detta är något som är tydligt även i LUPP 2021. Enligt undersökningen 2021 upplevde tjejer främst mindre trygghet på stan och i kollektivtrafiken. Likaså visar Folkhälsomyndigheten (2024) en trend där fler män avstår från att gå ut ensamma, trenden är däremot inte densamma för kvinnor, där fler kvinnor väljer att gå ut ensamma. Värt att påpeka är skillnaden i andelarna mellan män och kvinnor, där cirka 16 procent av män och cirka 35 procent av kvinnor har avstått att från att gå ut ensam av rädsla.

Jämfört med killar upplever en större andel tjejer otrygghet på internet, i kollektivtrafiken, i centrum och på stan. Detta blev även tydligt i diskussionerna där de flesta diskussionsgrupper menade att tjejer och killar inte har samma förutsättningar till social trygghet. Tjejer känner sig i regel mer otrygga. På andra platser som nämns i LUPP visar det sig att upplevelsen av trygghet är jämlik mellan tjejer och killar.

Reflektion

I det här avsnittet har vi tittat närmare på de mönster som vi sett i diskussionerna, det som statistiken visar och reflekterat utifrån det. Vi har också reflekterat kring det som inte lyfts fram som mönster och funderat över vad det kan bero på.

Något som eleverna exempelvis inte lyfter i diskussionerna är frågor som berör miljö och klimat. Vad det kan bero på, kan vi inte veta utan att gå tillbaka till eleverna på nytt och ställa frågan direkt till dem. Den reflektion vi själva gjort kring varför miljö inte nämns är att eleverna inför workshopen hade förberett sig genom att läsa igenom den nuvarande

regionala utvecklingsstrategin och då särskilt målområdet "God miljö för barn och unga". I det målområdet står det ingenting om miljö och klimat i relation till barn och unga. Kanske var det därför som frågan om exempelvis miljö och klimat inte var "top of mind" inför själva diskussionen och därför inte nämndes.

Geografiska mönster

I ett första skede så har det varit tydligt att alla skolor har utmärkt sig på något sätt och där alla skolor är unika, med elever och lärare. Varje ort speglar en unik sammanställning av geografiska och sociala element som avgör hur gymnasieeleverna kan uppleva sin levnad. Det går också att se vissa geografiska mönster. Där gymnasieskolorna skiljer sig mellan större orter, större landsbygdsorter och landsbygdsorter. Där till exempel eleverna i Kalmar, som en större ort, beskriver problem som i högre grad är förknippade med städer. Liknande trender går att se med de andra skolorna, där till exempel trygghetsaspekten blir extra tydlig. Lite som en balansvåg, där tryggheten står på en sida och befolkningsmängden på andra. Ju högre befolkning, desto mer otrygghet.

Sedan finns exemplet med Västervik och Oskarshamn, som vid en första anblick kan ses ha liknande förutsättningar med till exempel en liknande befolkningsmängd, men som skiljer sig åt. Den tydligaste skillnaden är kanske att Västervik till skillnad mot andra tätorter inte har en tydlig geografisk koppling till Kalmar.

Vad pratades om mest?

I diskussionerna blev det tydligt att det fanns en variation mellan eleverna om vad som faktiskt är viktigt för att uppnå en god miljö för barn och unga. Däremot så fanns det vissa mönster som en stor del av alla diskussionsgrupper berörde.

- Tre av fyra diskussionsgrupper uttryckte att det var viktigt med ett stort och varierat föreningsliv, samtidigt som att det var något som behövde utvecklas och bli ännu större.
- Tre av fyra diskussionsgrupper ansåg att kollektivtrafiken behövde utvecklas i länet, i synnerhet i koppling till ungas tillgänglighet till mobilitet.
- Tre av fem diskussionsgrupper betonade en god och trygg skolgång som centrala för barn- och ungas hälsa.
- Två av fyra diskussionsgrupper framhävde vikten av att det finns sociala mötesplatser att vara på utanför skoltid.
- Två av fyra diskussionsgrupper underströk vikten av att känna sig trygg på stan och trygg i familjen.

Sedan fanns det även teman som var viktigare på vissa skolor mer än för andra. Till exempel framhävde alla diskussionsgrupper i Kalmar trygghet i kollektivtrafiken som viktig att utveckla. I Västervik var den trygga familjen mest central, vilket alla diskussionsgrupper där betonade. I Nybro underströks ett större föreningsliv i alla diskussionsgrupper.

Dessa uppgifter om huruvida en diskussionsgrupp har tagit upp ett ämne och understrukt dess betydelse säger absolut inte allt om det viktigaste för att skapa en god miljö för barn och unga. Däremot kan det ge en liten uppfattning om de kollektiva tankarna i länet om vad som är viktigt.

Ungas möjlighet till föreningsliv

Som tidigare nämnt betonade tre av fyra diskussionsgrupper att det var viktigt med ett stort och varierat föreningsliv och att det var något som behövdes utvecklas. Detta understryks av MUCF (2020) som pekar på att unga som uppger att de har en balanserad fritid har en lägre risk att ha symptom av psykisk ohälsa. Däremot pekar undersökningen från MUCF (2020) samt LUPP (2021) att engagemanget i föreningar stadigt har gått nedåt. Likaså poängterar Riksidrottsförbundet (2023) att antalet deltagartillfällen i föreningar fortsättningsvis minskar.

Detta väcker frågor kring varför föreningsmedlemskapet går ner trots att gymnasieleverna uttrycker en vilja och vikt i att engagera sig i föreningar. En faktor som nämndes tidigare var det MUCF (2020) betonade, att många unga idrottar utanför föreningar. Denna faktor visar på en mer individualiserad utveckling av idrott och föreningsliv. En minskad andel föreningsmedlemmar kan i stället peka på att unga engagerar sig på andra sätt än genom en förening. Det kan också vara så att unga som börjar tidigt med fritidsaktiviteter inom en förening slutar tidigare på grund av att de tröttnar, eller att vissa ungdomar inte har samma tillgång till föreningsaktiviteter som andra. Unga kan uppleva hinder för deltagande i föreningsliv, som till exempel avsaknad av motivation eller ekonomiska förutsättningar. Det kan också vara så att vissa grupper står utanför samhället där föreningsaktiviteter är en del.

Sociala mötesplatser

Något som även märktes i diskussionerna var hur eleverna tryckte på att sociala mötesplatser var viktigt, i synnerhet fritidsgårdar och liknande. Det är viktigt med en plats där man kan ses och hänga på. Däremot skriver MUCF (2020) att endast en av tio i åldrarna 16-25 år besöker en fritidsgård. Två av tio besöker någon religiös sammankomst. Fyra av tio utövar aldrig någon idrott, hantverk eller skrivande inom en förening. Detta väcker tankar om att de i gymnasieåldern helt enkelt kanske hittar andra mötesplatser, eller väljer att i stället ses hemma då exempelvis fritidsgårdar ofta riktar sig till yngre barn. Trots den lilla grupp unga som besöker fritidsgårdar representerar öppen fritids- och ungdomsverksamhet en inkluderande och stimulerande miljö för unga som kanske inte har någon annan plats att vara på.

Alla har inte samma förutsättningar till en fritid där du kan göra vad du vill, speciellt i relation till ekonomiska förutsättningar. De allra flesta fritidsaktiviteter innebär någon typ av kostnad, även om den är olika mellan fritidsaktiviteter. På så sätt blir en meningsfull fritid för vissa barn beroende av hur goda ekonomiska förutsättningar deras föräldrar har.

Den övervägande delen av Kalmar läns ungdomar uppger i LUPP att de oftast träffar sina vänner hemma hos varandra. Sju av tio av killarna svarar att de träffar sina vänner hemma, medan nästan nio av tio av tjejerna svarar samma sak. Killar uppger i större utsträckning att de träffar sina vänner utomhus, medan tjejer svarar att de oftare träffas på stan eller i centrum. Sociala medier är också vanligtvis en vanlig plats att träffas, i större utsträckning för killar än tjejer.

Profilerade program som geografiförstorare?

I ett fortsatt arbete med gymnasiedialoger finns det möjlighet att öppna för dialoger med fler skolor och med fler elever. Vilka förutsättningar har exempelvis gymnasieelever i Vimmerby?

Vissa av de gymnasieskolor vi besökte, till exempel Västervik, har profilerade program som exempelvis hockey. Det förstorar geografin där elever kommer från andra län för att gå på gymnasiet, vilket kan skapa helt andra perspektiv. Dessa elever bor och går i skola i Kalmar län, men hör hemma i ett annat. Detta väcker frågor om mobilitet över länsgränserna och tanken om att de administrativa gränserna inte betyder något för de som bor i gränsbygderna. Det berör även de praktiska gymnasieskolorna i länet, till exempel i Kalmar eller Gamleby. Dessa profilerade gymnasieskolor eller program fungerar i praktiken som en tilldragande faktor för gymnasieelever vilkas levnadstil reflekterar en regionförstoring.

Sammanfattning

I diskussionerna med eleverna har tre teman blivit extra tydliga: fritid, trygghet och framtid. När det handlar om fritid pratar eleverna om en aktiv och meningsfull fritid, med ett rikt föreningsliv och tillgång till sociala platser. För att möjliggöra en aktiv fritid lyfter eleverna exempelvis en tillgänglig kollektivtrafik som en viktig faktor.

Något som blivit tydligt i diskussionerna är frågan om trygghet. Eleverna pratar om social trygghet, ekonomisk trygghet och trygga hemförhållanden. Även i relation till skolgång samt hälso- och sjukvård betonas tryggheten.

Eleverna pratar också om framtiden, att det ska finnas goda möjligheter till vidareutbildning och till jobb. Men eleverna pratar också om här och nu, där platsen de bor på spelar en avgörande roll för den goda miljön.

Referenser

[Folkhälsomyndigheten 2024, Avstått från att gå ut ensam av rädsla efter kön, region och år \(fohm-app.folkhalsomyndigheten.se\).](https://fohm-app.folkhalsomyndigheten.se)

[Kommunförbundet Kalmar län 2021, Ungas livsvillkor i Kalmar län - Lokal uppföljning av ungdomspolitik 2021 \(kfl.se\).](https://www.kommunforbundetkalmar.se/ungdomspolitik)

[Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2020, Ungas rätt till en meningsfull fritid – tillgång, trygghet och hinder \(mucf.se\).](#)

[Riksidrottsförbundet 2023, Deltagartillfällen i idrottsföreningar, antal/inv 13–20 år \(kolada.se\)](#)